

călătoria prin marele oraș italian. Odată cu primele acorduri ale poemului *Pini di Roma*, publicul a fost îmbiat să-și continue itinerariul muzical prin cetatea celor șapte coline, de această dată Riccardo Chailly, care a păstrat rigoarea din Fântânile din Roma, realizând o versiune exuberantă și spectaculoasă a Pinilor din Roma, în care aspectul descriptiv al muzicii a fost construit atât de riguros încât efecte sonore precum imitativul cântului păsărilor de către partida suflătorilor au părut foarte reale, transportând publicul în ambianța locurilor din Roma evocate de lucrarea lui Respighi. De asemenea, Riccardo Chailly a valorificat la cote maxime expresivitatea bogată a secțiunilor poemului simfonic, poate cel mai sugestiv exemplu fiind chiar ultima parte unde, pe fondul unui *crescendo* consistent, orchestra a căpătat o sonoritate ce a părut că o transformă într-o veritabilă legiune militară a vechiului Imperiu Roman ce se apropie învingătoare de faimoasa Via Apia.

Completat de un bis ce ne-a purtat în lumea operei lui Giuseppe Verdi prin uvertura la *Forța destinului*, interpretată în cel mai pur stil italian, cel de-al doilea program prezentat la București de Riccardo Chailly și Filarmonica della Scala s-a dovedit a fi o demonstrație de rigoare și pasiune puse în slujba muzicii și a muzicalității.

Mădălin Alexandru STĂNESCU

Zubin Mehta și Israel Philharmonic Orchestra

Ceea ce a frapat de la început în *Concertul pentru pian și orchestră* de Schumann în interpretarea Khatiei Buniatishvili cu Zubin Mehta la pupitrul Israel Philharmonic Orchestra a fost tempo-ul neobișnuit de lent al temei principale de după introducerea furtunoasă a pianului. Mehta a făcut-o foarte lent, probabil la cererea pianistei, iar aceasta a rărit tempo-ul și mai mult, ceea ce nu i-a convins de loc pe ascultătorii puriști, care știu că în partitură nimic nu indică vreo schimbare de tempo. Astfel, tema a sunat foarte trist, meditativ, vulnerabil, cu o sensibilitate à *fleur de peau*, după care s-a văzut imediat cât de natural și discret știe Buniatishvili să acompanieze orchestra în

Schumann. Astfel, întreaga parte I a părut un teren puternic reliefat, cu piscuri și depresiuni extreme, în care Khatia Buniatishvili a stăpânit la perfecție contrastele de stare și de tempo. Octavele, acordurile, pasajele în note duble și trilurile din cadență au fost senzaționale, iar coda părții I - amețitoare, fantască. În partea a II a, prima temă a sunat simplu, natural și inocent, fără afectările grațioase uzuale, iar dialogul cu orchestra a fost impecabil, Buniatishvili ascultând atent, iar Mehta acompaniind cu grijă, cu mișcări rezervate și eficiente. Tema I a finalului, *Allegro vivace* în formă de sonată a sunat elegant, cu elan, fără emfază, iar tema a doua, pe care urechea o percepe ca pe un marș, deși Schumann o scrie cu măiestrie în măsura de $\frac{3}{4}$, a apărut misterioasă, Mehta obținând, printr-un minimum de gesturi, o sonoritate voalată, venind parcă de departe. Pasajele pianului în octave la începutul dezvoltării au fost grozave, iar schimbările de consistență sonoră în pasajele în arpegii, între transparență și sunet "gras" au avut și ele o extraordinară dezinvoltură pianistică, ca și coda. Khatia Buniatishvili cântă cum respiră, acolo unde mulți alți pianiști gâfâie; când unele opțiuni muzicale te surprind, carisma ei le justifică, obnubilând judecata critică.

Primul bis, *Sarabanda* de Haendel în transcripția lui Wilhelm Kempff a fost interpretată cu cel mai bun gust muzical, sobru și poetic, demn, aristocratic, cu voci interioare scoase splendid în relief și cu triluri impecabile. (Venind după *Concertul* lui Schumann, s-a simțit - doar aparent paradoxal, pentru că *Sarabanda* are dramatism reținut - firul invizibil dintre baroc și romantism, mai evident în artele vizuale.) *Rapsodia ungară nr. 2* de Liszt, al doilea bis, a fost absolut senzațională și a compensat orice cărcoteală ce s-ar fi putut emite la Schumann. Mijloacele pianistice ale Khatiei Buniatishvili depășesc limitele a tot ce se poate imagina și dori în această piesă, iar retorica și libertatea cu care o cântă cred că l-ar fascina pe Liszt însuși.

În partea a doua a concertului, *Sinfonia domestica* de Richard Strauss a impresionat: materialul dens și divers, cu o multitudine de teme, cu orchestrație bogată, cu o dublă fugă în final, cu o construcție în patru părți dificil de încheiat a fost stăpânit fără efort de Mehta, cu o suverană viziune a întregului și a detaliilor. Surprinzătoare au fost unele neglijențe la suflători - un mic chix la trompetă în partea I, o intonație aproximativă în partea a III-a la corn, unele imprecizii ritmice la alămuri... Chiar sonoritatea întregii orchestre a avut asperități în partea a treia, deși tot acolo corzile au reușit să sune la un moment dat ca voci de femei. În mod subiectiv, absența impecabilității umanizează discursul adesea grandilocvent al lui Strauss (nu m-am putut împiedica să îmi imaginez viața sa familială ca pe o frescă grandioasă, în care autorul le distribuie personajelor atitudini pregnante, dramatice chiar în ipostazele tandru-umoristice, iar scenele de familie capătă amploarea unor stihii ale naturii, într-o viziune diametral opusă picturii de gen, scenelor de interior). Momentele apoteotice întunecate (în partea a III a, înaintea temei de la corni în Sol major și cel din final) au reușit foarte bine - adevărate naufragii într-o mare

de proiecții ce depășește, cu siguranță, frământările domestice ale compozitorului. Polka *Unter Donner und Blitz* de Johann Strauss cântată în bis mi-a readus în minte involuntar, fără vreo asumare de poziție sau concluzie definitivă, butada, atribuită mai multor autori: "Wenn Richard, dann Wagner, wenn Strauss, dann Johann" ("dacă Richard, atunci Wagner, dacă Strauss, atunci Johann") ...

Al doilea concert al Israel Philharmonic Orchestra cu Zubin Mehta a început cu poemul simfonic *Vocile naturii* de Enescu, nume al unui ciclu incomplet ce ar fi cuprins și celebrul

Israel Philharmonic Orchestra, dirijor Zubin Mehta

foto: Loreana Baltazar

arpegiile punții; tonul intim a fost perfect, fără vreo tentativă de a ieși în evidență (există atâtea pianiști care pur și simplu nu pot acompania orchestra când partitura o cere; rolul solistului pare să-i absoarbă cu totul). La apariția temei în Do major, pe post de temă secundară, tempo-ul a fost din nou lent, în mare contrast de viteză cu puntea, ceea ce a creat o opoziție de tip Eusebius-Florestan; în toată partea I a concertului s-a păstrat acest raport de tempi, probabil în ideea unei polarități exacerbate, în asertivitate cu o viziune mai degrabă reducăționistă asupra universului contradictoriu al lui

Vox maris. Fragmentul neterminat ce cuprinde 43 de pagini, intitulat *Nuages d'automne sur les forêts*, compus undeva între 1931 și 1937 începe sumbru, la violoncel, ca o trezire din străfunduri a unor imagini-senzații aproape vizuale. Orchestra, în format redus, cu corzi, lemne, patru corni, două trompete și un singur percuționist pare să zugrăvească întinderi cu vegetație abundentă în culori întunecoase și calde, văzute de sus. O culminație mare pe accelerando se transformă într-un moment de învolburare, tot în vedere panoramică. Sugestia mișcării lineare sau în cercuri și spirale are o forță plastică extraordinară. Sfârșitul brusc sporește misterul acestei muzici pe care Zubin Mehta a dirijat-o cu înțelegere lăuntrică.

Sentimentul spațiilor largi s-a prelungit în *Concertul pentru vioară* de Brahms, interpretat de Leonidas Kavakos. Introducerea orchestrei, masivă, a dat acea impresie de rezistență a materiei care dă sens marilor victorii. Dar versiunea lui Kavakos nu a avut monumentalitate și adevărată căldură brahmsiană. Întreaga parte I s-a bucurat de tempi așezați; cadența a fost cântată tacticos, cu sânge rece, iar intrarea orchestrei a sunat straniu, dezacordat, pentru că solistul distonase progresiv, urcând pe tot parcursul cadenței. Coda rapidă a rearanjat intonația. Partea a doua a sunat frumos, cu momente de dialog intim între solist și dirijor, susținut și vizual. În partea a III-a, însă, Mehta a fost nevoit să țină în frâu tendința lui Kavakos de a accelera pe refren. Succesul a fost enorm, dar interpretarea lui Kavakos nu m-a convins. Bisul, *Gavotte en rondeau* din Partita nr. 3 de Bach, a fost capricios, cu efecte agogice imaginative, într-o estetică mai degrabă manieristă.

Mehta a dirijat *Simfonia a IX-a în Do major* de Schubert cu încărcătură emoțională și sobrietate, fără afectări și «efecte speciale», așa cum numai un adevărat «patriarh» o poate face. Interpretarea sa a fost nobilă, deloc sentimentală; cu vârsta, simplitatea, autenticul, esența devin expresia frumuseții supreme. Forma de sonată – de loc simplă în ipostazele sale diferite în cele patru părți ale simfoniei – a structurat această muzică ce nu încetează a surprinde, printre altele, și prin raporturile tonale neașteptate și modulațiile curajoase, cum mai găsim, o sută de ani mai târziu, la Prokofiev.

Tritsch-Tratsch-Polka de Johann Strauss II dată în bis a încheiat concertul. Orchestra a cântat cu mare însuflețire. Mehta, care a colaborat cu Israel Philharmonic Orchestra din 1969, în 1981 fiind numit pe viață director muzical, a anunțat recent că va părăsi această funcție în octombrie 2018. Într-o scurtă conversație în culise, a reieșit ca ține minte perfect prima sa vizită în România, în 1964, când era deja director muzical la Montreal Symphony Orchestra și la Los Angeles Philharmonic. Avea 28 de ani și lumea îl compara cu un tigr. Astăzi, privind cu ochi de adult, îmi apare ca suveranul unui domeniu fără granițe, unul din ultimii regi din mitologia vremurilor noastre.

Lena VIERU CONTA

Olimpianul Zubin Mehta și virtuozul atipic Leonidas Kavakos

Prieten al Festivalului Internațional George Enescu de aproape șase decenii, Zubin Mehta, președinte onorific al ediției 2017, a oferit două concerte de cel mai înalt nivel artistic alături de Israel Philharmonic Orchestra, unul dintre ansamblurile sale preferate, fiind așteptat și de această dată cu nerăbdare de melomanii romani.

Dacă în primul concert Zubin Mehta a avut-o alături pe tână pianistă Kathia Buniatishvili, în cel de-al doilea, susținut pe 17 septembrie, maestrul a colaborat cu Leonidas Kavakos,

unul dintre cei mai apreciați violoniști ai ultimelor decenii aflat în momentul deplinei maturități artistice. Acesta a propus pentru seara apariției sale în Festivalul Internațional George Enescu, propria versiune a unuia dintre opusurile de referință ale literaturii violonistice universale: *Concertul în Re major* de Johannes Brahms.

Mai întâi însă, Zubin Mehta și Israel Philharmonic Orchestra au interpretat poemul simfonic *Voix de la Nature* (acesta poartă și subtitlul *Nuages d'automne sur le forêts*) de George Enescu, într-o versiune ce a surprins vibrația interioară a muzicii și noblețea liniilor melodice dar și caracterul impresionist al acesteia, imaginile sugerate de muzică oprindu-se brusc odată cu ultimele acorduri din ceea ce pare a fi fost expoziția unei forme de sonata, pe care Enescu nu a mai reușit să o finalizeze.

A urmat apoi *Concertul pentru vioară și orchestră* de Johannes Brahms în care partitura solistică a fost susținută de Leonidas Kavakos. Recunoscut pentru stilul său interpretativ mai introvertit, violonistul grec a realizat o variantă de o calitate artistică de înalt nivel, în care a expus o bună parte dintre caracteristicile prin care s-a impus în lumea muzicală. Astfel, acesta s-a dovedit, o dată în plus, un virtuoz atipic, care abordează cu o mare siguranță pasajele cele mai dificile și execută cu o deosebită claritate unele dintre cele mai complicate procedee de tehnică violonistică, fără a căuta cu obstinație momentele scânteietoare care să-l evidențieze în discursul muzical. Leonidas Kavakos este în schimb cerebral, mereu atent

să respecte planul simfonic general al lucrării unde secvențele de mare virtuozitate își au locul bine stabilit și capătă o semnificație anume.

Dacă în prima parte a *Concertului* brahmsian violonistul grec s-a dovedit un virtuoz desăvârșit dar calculat, în mișcarea mediană, acesta a fost de o tulburătoare sensibilitate, sunetul său cald și vibrato-ul bine dozat contribuind la construirea unei pagini muzicale pline de lirism în care muzicalitatea înăscută a lui Kavakos s-a simțit cu precădere în logica frazărilor. Odată cu începutul părții a treia, solistul a revenit la ideea de virtuozitate, de această dată elementele pregnante fiind ritmul și culoarea sonoră ce preiau caracteristici ale unor teme de dans popular maghiar. Realizând un interesant dialog cu orchestra, Leonidas Kavakos a construit astfel o mișcare finală a *Concertului* plină de energie și vervă în care elemente tehnice precum dubbele coarde sau trecerile peste coarde au fost abordate cu precizie fiind supuse dramaturgiei opusului brahmsian. Deși s-a aflat în plan secund, ansamblul orchestral condus de Zubin Mehta a punctat cele mai importante momente ale partiturii, având o bună colaborare cu solistul, maestrul de origine indiana oferindu-i acestuia un acompaniament simfonic fermecător.